

**Presentació de la candidatura de Joaquim Arnau i Querol
com a membre numerari de la
Secció de Filosofia i Ciències Socials de l'IEC**

JOAQUIM ARNAU

Nascut a Rossell, Baix Maestrat, el 1944. Estudià Magisteri a Castelló de la Plana i es llicencià en Filosofia i Lletres a la Universitat de Barcelona. És doctor en Filosofia i Lletres (Universitat de Barcelona, any 1981) i Diplomada en Psicologia Aplicada. És professor titular i ha estat Director del Departament de Psicologia Evolutiva i de l'Educació.

Estret col·laborador del Miquel Siguan, ja el 1970, va mostrar que un ensenyament fet inicialment en català amb una incorporació progressiva del castellà tindria efectes beneficiosos sobre el desenvolupament de la competència lingüística en català dels escolars catalanoparlants, sense limitar el desenvolupament de la competència en castellà ni el rendiment acadèmic.¹

El 1975, conjuntament amb Humbert Boada, presentava la primera enquesta sociolingüística fiable realitzada a Catalunya. Es va basar en una mostra representativa de més de 1.000 escolars de la ciutat de Barcelona als qui es va preguntar sobre la llengua familiar, l'origen social i l'ús de les llengües.²

En els primers anys d'autonomia a Catalunya existeixen tres models diferents d'escola: en català, bilingüe i en castellà. Arnau realitza, el 1985, un estudi longitudinal d'avaluació de les competències lingüístiques i acadèmiques d'escolars catalanoparlants i castellanoparlants de quatre centres, durant els dos primers cursos de Primària. És la primera experiència d'avaluació d'aquesta naturalesa realitzada fora dels EUA, i porta a la conclusió de que només una escola que ensenya una part important del currículum en català aconsegueix que els castellanoparlants tinguin una competència fluïda i acceptable en aquesta llengua. Per als catalanoparlants el domini del castellà depèn molt poc del model d'escola. En aquest treball s'analitza per primera vegada l'ús de les llengües al pati de joc i es comprova com els catalanoparlants s'adapten a la llengua dels interlocutors (castellanoparlants).³

¹ ARNAU, J. (1975). «Una experiencia de educación bilingüe en Cataluña», *Bilingüismo y educación en Cataluña* (47-61). Barcelona: ICE/Ed. Teide (article en llibre).

² ARNAU, J. i Boada, H. (1975). «Datos para un conocimiento del bilingüismo escolar en el municipio de Barcelona», a *Bilingüismo y educación en Cataluña* (19-45). Barcelona: ICE/Ed. Teide.

³ ARNAU, J. (1985). «Cataluña: influencia del contexto sociolingüístico y del modelo de escuela en el dominio y uso de las lenguas», a *Actas del 2º Congreso nacional de Lingüística Aplicada. Las lenguas en España: adquisición, aprendizaje y uso*. Murcia, mayo 1984. (369-382). Madrid: AESLA.

Les dades obtingudes a l'avaluació anterior són analitzades per Arnau a la llum del marc teòric proposat per Cummins (1979) per a explicar les diferències en el rendiment lingüístic i acadèmic dels escolars que aprenen en dues llengües: principis (transferència i interdependència lingüística) i competències (comunicació interpersonal i capacitat lingüística-cognitiva). Les correlacions elevades i significatives en lectura i escriptura en les dues llengües mostren els dos principis definits per Cummins:

- *interdependència lingüística*: el nivell de competències en una llengua es relaciona amb el nivell de competències en l'altra; l'ordre de puntuacions en una llengua es correspon amb l'ordre en l'altra,
- *transferència lingüística*: tot i que els escolars aprenen inicialment a llegir i escriure en una llengua, apliquen ràpidament (transfereixen) les habilitats d'una llengua a l'altra sense haver-ne tingut gaire exposició.

L'anàlisi dels factors que expliquen la variabilitat dels resultats dels alumnes en totes les proves (llengua, matemàtiques, socials i naturals, etc.) mostra que la màxima diversitat l'expliquen les habilitats de lectura i escriptura (capacitat lingüística-cognitiva).

Aquests resultats van confirmar que hi ha un nivell de competència de la llengua oral al qual, donades les exposicions adequades, hi arriben tots els alumnes. Les diferències les creen les habilitats de lectura i escriptura necessàries per a processar el coneixement en totes les matèries. Aquestes explicacions de 1985 ja avançaven el que avui sabem sobre la importància de la lectura i escriptura en el rendiment dels escolars en el nostre context (informe PISA).⁴

El 1983, junt amb altres especialistes, rep l'encàrrec de comprovar els resultats de la nova política lingüística de la Generalitat, iniciada el 1978, amb la incorporació del català al sistema d'ensenyament. Es van avaluar les competències dels escolars en català i castellà en una mostra representativa dels models d'escola existents a tot el territori. Els resultats més importants mostraven que només una escola on el català tingués un pes important en el currículum aconseguia que els castellanoparlants tinguessin una competència satisfactòria en aquesta llengua. El treball va donar arguments a l'administració per tal d'impulsar el procés de catalanització a les escoles, especialment a les que estaven ubicades a les àrees amb presència elevada de castellanoparlants.⁵

⁴ ARNAU, J. (1985). «Educación en la segunda lengua y rendimiento escolar: una revisión de la problemática general». A M. Siguan (coord.), *Enseñanza en dos lenguas y resultados escolares, IX Seminario sobre educación y lenguas (9-20)*. Barcelona: ICE/ Publicacions de la Universitat de Barcelona.

⁵ ALSINA, A., Arnau, J., Bel, A., Garrolera, N., Grijalvo, S., Perera, J. i Vila, A. (1983). *Quatre anys de català a l'escola*. Barcelona: Generalitat de Catalunya (Departament d'Ensenyament).

Són els anys en què es posa en evidència l'escassa eficàcia del model escolar bilingüe i es comença a esguardar com a camí la immersió lingüística. A Canadà, en aquells anys, s'impulsava la recerca en l'àmbit de l'avaluació d'aquest tipus de programes, seguint la línia iniciada per Lambert i Tucker (1972) en l'avaluació del primer programa d'immersió al francès per a escolars anglòfons (Escola Saint Lambert). Els efectes beneficiosos d'aquests programes coincidien amb els que s'observaven a Catalunya. No existien, però, estudis que mostressin què passa dintre de les aules, com és la comunicació en una llengua que inicialment els alumnes desconeixen (programa de canvi de llengua llar-escola) i quins són els contextos que el programa incorpora que fan possible que el català s'adquireixi d'una manera tan natural i a un ritme tan ràpid (comparat amb altres contextos d'adquisició).

Joaquim Arnau centrà, doncs, la seva recerca en trobar resposta a aquestes preguntes tot observant, analitzant i interpretant els processos d'ensenyament-aprenentatge en el programa d'immersió al català. D'altra banda, si es volien donar orientacions psicopedagògiques als mestres, calia observar què passa dintre de les aules.

La Generalitat de Catalunya va encarregar-li elaborar i dirigir un projecte sobre els programes d'immersió al català. La recerca, de naturalesa longitudinal, va començar amb dues aules d'immersió de parvulari (4 anys) de dues escoles públiques ubicades a Santa Coloma de Gramenet i Ciutat Badia. Es va fer un seguiment d'aquests alumnes fins a finalitzar tercer de Primària (1985-1990).

A aquesta recerca seguiren altres estudis que portaren a Arnau a plantejar que el ritme d'adquisició de la segona llengua depèn de les pautes comunicatives analitzades anteriorment però també d'un conjunt de variables proposades per Ellis (1984): possibilitat de parlar amb una varietat d'interaccions (sobre el codi, sobre el contingut del que es diu, sobre les activitats que es realitzen, sobre les accions que es regulen) i amb una varietat d'intencions (preguntar, informar, demanar, rebutjar, etc.). També depèn del control que té l'aprenent sobre allò que diu (iniciativa en la conversa) i de la possibilitat de practicar la llengua de manera espontània, desinhibida. Partint d'aquest marc teòric, s'analitzà si el programa d'immersió, amb els seus diferents contextos.

Totes les recerques anteriorment esmentades sobre els programes d'immersió al català havien estat fetes *observant les aules i els mestres*. Calia fer també una recerca *amb els mestres*, un estudi basat en la reflexió amb ells a partir de la seva pràctica. Les idees mostrades en aquesta reflexió han servit per definir *els principis d'ensenyament en català*, aquelles estratègies generals que el professorat més expert empra per ensenyar la llengua: llenguatge planificat, contrast contextual, comprensió, verbalització, accés a la interacció i individualització.

Els treballs que havia realitzat sobre els programes d'immersió al català s'havien centrat en els moments inicials, quan els escolars comencen a aprendre en una llengua que desconeixen. En una altra fase l'estudi es centrà en alumnes més grans i s'adreçà a analitzar les competències escrites en català en alumnes catalanoparlants i castellanoparlants que assistien a una escola en català.

Actualment Joaquim Arnau centra la seva tasca investigadora en l'àmbit dels alumnes immigrants que s'incorporen a l'escola. És una recerca que entronca amb la línia de treballs anteriors. Els alumnes nouvinguts han d'aprendre també en una llengua que inicialment desconeixen per les condicions són diferents. Des del punt de vista de l'aprenentatge venen marcades, entre altres coses, perquè mestre i alumnes (xinesos, ucraïnesos, pakistanesos, etc.) desconeixen mútuament les seves llengües respectives.

Aquesta línia de recerca ha generat ja alguns treballs com ara:

*ARNAU, J., Dòria, E., Ferrer, D. Martínez, G. i Sabater, D.(2004). «Avaluació inicial de les competències de L1 i de coneixement del principi alfabètic de l'alumnat de nova incorporació al sistema educatiu català». Generalitat de Catalunya (http://www.xtec.es/lic/nouvingut/professorat/prof_aval_instruments.htm).

Instruments elaborats en 15 llengües que permeten fer una valoració inicial de les competències escrites en la llengua dels alumnes i del coneixement del sistema alfabètic romànic.

*ARNAU, J. i Fernández, L. «El discurso profesora-alumnos en un aula de acogida de Secundària». A *V Congreso Internacional sobre la Adquisición del Lenguaje*, Asociación para el Estudio de la Adquisición del Lenguaje, Oviedo, setembre 2007 (en premsa).

Analitza la comunicació inicial que s'estableix entre una professora d'aula d'acollida de Secundària i onze alumnes xinesos nouvinguts que només portaven 20 hores d'exposició al català. La coherència discursiva (qualitat de la comunicació) s'explica pel coneixement que aporten els alumnes (del món, situacional i lingüístic) i per la col·laboració que s'estableix entre ella i ells. S'analitzen també els factors que expliquen les seqüències continuades d'incomunicacions.

*ARNAU, J., Ferrer, D. i Garriga, A. «Català com segona llengua: innovació curricular en un programa per a adolescents immigrants a l'ensenyament secundari», *I Jornades de recerca sobre l'educació lingüística i literària en entorns plurilingües*, Xarxa LLERA, Barcelona, febrer, 2007.

És un projecte centrat en la pràctica i en la reflexió sobre la pràctica. Amb un equip de professors, es reflexiona sobre les pràctiques d'ensenyament a alumnes immigrants de Secundària a les aules d'acollida. Es proposen innovacions basades en una definició més precisa i clara dels objectius, en principis d'ensenyament-aprenentatge del català i s'han elaborat una selecció de possibles unitats d'aprenentatge per al període inicial d'escolarització.

*ARNAU, J. (1980). *Escola i contacte de llengües*. Barcelona: CEAC (II Premi d'Educació Josep Pallach).

Aquest llibre dona a conèixer per primera vegada als mestres i al personal de l'administració educativa del nostre país quins són els models d'ensenyament en dues llengües que s'utilitzaven arreu del món i quina efectivitat tenien en funció del context sociolingüístic. Divulgació oportuna en un moment en què aquí s'estava discutint sobre quins models serien els millors.

*ARNAU, J. (1989). «La incorporació de la llengua del territori al sistema d'ensenyament: principis psicopedagògics, context i models organitzatius», *Suport per a l'ensenyament del valencià*, 3, 17-26. València: Generalitat Valenciana.

Document encarregat per aquesta institució en què es proposen quins serien els models de partida per incorporar el valencià a l'escola i quin disseny haurien de tenir (model bilingüe o d'incorporació progressiva, model d'immersió i model en valencià). Aquests són els tres models existents avui dia al País Valencià.

Entre altres mèrits i reconeixements podríem destacar els següents:

És Doctor Honoris Causa per la Facultat d'Humanitats de la Universitat de Vaasa, Vaasa (Finlàndia) (juny, 1998) per la utilitat dels seus treballs sobre immersió lingüística aplicats a les escoles de Finlàndia.

Obtingué el Premi d'Educació Josep Pallach pel llibre *Escola i contacte de llengües* (1980).

Membre del Comitè Organitzador del II Congrés Internacional de la Llengua Catalana, Barcelona, 1986.

President de la III Conferència Europea de Programes d'Immersion, Barcelona, setembre 1996.

Membre nomenat pel Consell d'Europa per al desenvolupament de criteris d'avaluació en el programa d'immersió a l'estoniana per a la comunitat russa (juny de 2000).

Membre de la Comissió nomenada pel govern de la província autònoma del Alto Adige (Itàlia) per als treballs «d'incorporació de l'alemany, llengua vehicular d'ensenyament» als centres educatius de la província (1997-1998).

President de l'Associació catalana de l'Institut Europeu de Programes d'Immersion.

Els signats de la proposta, els senyors Jordi Cots, Octavi Fullat, Ricard Torrent i jo mateix, considerem que el senyor Joaquim Arnau i Querol reuneix les qualitats científiques i personals per a formar part de la nostra Secció. Creiem que la seva contribució serà especialment valuosa per a les tasques que té encomanades.

Barcelona, 31 de març de 2008

JOSEP GONZÁLEZ-AGAPITO

Bibliografía complementària

- ARNAU, J. (1989). «¿Enseñanza de o en la segunda lengua?», a *El bilingüismo en la Europa del año 2000*, vol. 1, (73-78). Madrid: Ministerio de Educación y Ciencia.
- ARNAU, J., Comet, C., Serra, J. M. i Vila, I. (1992). *La educación bilingüe*. Barcelona: ICE/Horsori.
- ARNAU, J. (1993). «Bases psicopedagógicas de la educación bilingüe», a M. Siguán (coord.), *Enseñanza en dos lenguas* (25-40). Barcelona: ICE/Horsori.
- ARNAU, J. (1993). «La experiencia de la inmersión», a *I Jornadas Internacionales sobre la Educación Plurilingüe* (83-97). Bilbao: Fundación Gaztelueta.
- ARNAU, J. (1995). «Els programes d'immersió primerenca, són programes diferents?», *Temps d'Educació*, 13, 199-200 (article en revista).
- ARNAU, J. (2002). «New Perspectives on language immersion teaching», a S. Björklund, M. Kostela i M. Nordman (eds.), *Språk var (1) den*, 7-29. Vaasa: Universiy of Vaasa.
- ARNAU, J. (1992). «La enseñanza de la lengua extranjera a través de contenidos: principios e implicaciones prácticas», a *Adquisición de las lenguas extranjeras en edades tempranas* (59-70). Madrid: Anaya/Ministerio de Educación, Cultura y Deporte.
- ARNAU, J. (2002). «Nuevas perspectivas en la enseñanza de las lenguas minorizadas: el caso del catalán», a *VIII Congreso internacional de linguas minoritarias*, (177-184). Santiago de Compostela: Xunta de Galicia.